Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledž

Jan Poznjak
KS041

KINNIPEETAVATE LÜHIAJALISED VÄLJASÕIDUD ÄMARI VANGLA NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:
Arvi Laide

Tallinn 2007

ANNOTATSIOON

KÄESOLEV LÕPUTÖÖ ON KIRJUTATUD TEEMAL „KINNIPEETAVATE LÜHIAJALISED VÄLJASÕIDUD ÄMARI VANGLA NÄITEL". LÕPUTÖÖ ON 39 LEHEKÜLGE PIKK. LÕPUTÖÖ ON KIRJUTATUD EESTI KEELES, VÕÕRKEELNE RESÜMEE ON KIRJUTATUD VENE KEELES. LÕPUTÖÖ ON JAGATUD PEATÜKKIDEKS JA ALAPEATÜKKIDEKS. TÖÖ KIRJUTAMISEKS ON KASUTATUD 24 ALLIKAT JA ÜHTE LISA.
TÖÖ MÄRKSÕNAD: KAALUTLUSÕIGUS, KAALUTLUSÕIGUSE PIIRID, KINNIPEETAVATE LÜHIAJALINE VÄLJASÕIT.

TÖÖ TEOREETILISES OSAS ANTAKSE ÜLEVAADE KAALUTLUSÕIGUSE KASUTAMISE PIIRIDEST JA ÕIGUSPÄRASEST KAALUTLEMISEST KASUTADES RIIGIKOHTU LAHENDEID JA ÕIGUSTEOREETILIST KIRJANDUST.

LÕPUTÖÖ UURIMISOBJEKTIKS ON ÄMARI VANGLA. LÕPUTÖÖ EESMÄRGIKS ON SEDASTADA ÕIGUSLIKUD JA PRAKTILISED PROBLEEMID SEOSES VÄLJASÕIDU LUBAMISEGA VÕI SELLEST KEELDUMISEGA. UURINGUMEETODITENA ON KASUTATUD ANKEETKÜSITLUST JA DOKUMENDIANALÜÜSI NING VASTAVUSANALÜÜSI.

LÕPUTÖÖ RAAMES ON AUTOR PÜSTITANUD HÜPOTEESI, ET VANGLA DIREKTOR KEELDUB ÕIGUSVASTASELT KINNIPEETAVATELE LÜHIAJALISE VÄLJASÕIDU LUBAMISEST JA VORMISTATUD HALDUSAKTID ON ÕIGUSVASTASED.

UURINGU TULEMUSI SAAB KASUTADA EDASPIDISE PRAKTIKA KÄIGUS VÕIMALIKE ÕIGUSVASTASUSTE VÄLTIMISEKS.

SISUKORD

ANNOTATSIOON 2
SISUKORD 3
SISSEJUHATUS 4
1. ÜLEVAADE 6
1.1 Ajalooline ülevaade väljasõidu instituudi kujunemisest 6
1.2 Väljasõit kehtiva õiguse kohaselt 8
2. KAALUTLUSÕIGUSE KOHALDAMINE VÄLJASÕIDU LUBAMISEL 12
2.1 Kaalutlusõigus 12
3. UURING 17
3.1 Metodoloogia 17
3.2 Ankeetküsimustik 18
3.3 Dokumendianalüüs 20
3.4 Järeldused ja ettepanekud 31
KOKKUVÕTE 33
РЕЗЮМЕ 34
KASUTATUD ALLIKAD 36
Lisa 1 38

SISSEJUHATUS

Lühiajalise väljasõidu instituut on vangistuse täideviimisel suhteliselt omapärane. Kinnipeetavatele lubatud lühiajalise väljasõidu eesmärgiks ei ole see, et süüdi mõistetud isik saab vangistuse käigus vanglast lahkuda ja väljaspool vanglat nn ,,omi asju,, ajada. Lühiajaliste väljasõitude eesmärgiks on anda kinnipeetavatele võimalus teostada väljaspool vanglat toiminguid, mis on seotud tema vabanemisega kinnipidamiskohast ja adapteerumisega ühiskonda peale vanglast vabanemist. Lühiajalisele väljasõidule loa andmine on aga suhteliselt riskantne. Seadusandja on vangla direktori pannud olukorda, kus direktor peab, loomulikult erinevate vangistuse täideviimisega seotud osakondade kaasabil, suutma prognoosida seda, kas kinnipeetava käitumine lühiajalise väljasõidu ajal, kus ta on ilma pideva järelevalveta , on õiguskuulekas või mitte.

Direktoril lasub vastutus tagada vanglas kord ja julgeolek. Sellest tulenevalt peab direktor tagama muu hulgas ka selle, et keegi vanglast ei põgeneks. Samas peab direktor aga kinnipeetavale lühiajalise väljasõidule lubamise otsustamisel lähtuma vangistuse eesmärkide täideviimisest ja väljasõidu võimalikust mõjust sellele. Kuigi sellist laadi väljasõit on pigem omane NSV Liidu karistussüsteemile, kus lubati lühiajalisele väljasõidule kinnipeetavaid, kes kandsid karistust poolkinnistes või avavanglates, on Eesti karistussüsteem võtnud väljasõidu instituudi omaks ja seda ka mõnevõrra edasi arendanud.

Antud lõputöö raames analüüsib autor lühiajalise väljasõiduga seotud dokumente (taotlusi ja menetlusdokumente). Lõputöö aluseks on oletus, et vangla direktor keeldub õigusvastaselt lühiajalistele väljasõitude lubamisest ja vormistatud otsused (haldusaktid) ei vasta seadusest tulenevatele nõuetele. Lõputöö eesmärgiks on vältida võimalike tagasilöökide saabumist vangistuse täideviimisele. Eesmärgi saavutamiseks toob autor välja enim esinenud puudused nii esitatud taotlustes, kui ka menetluse käigus loodud dokumentides ning teeb konkreetseid ettepanekuid antud vigade vältimiseks.

Käesoleva lõputöö vajalikkuse tingis praktilise töö kogemus Ämari vanglas, mille käigus on tulnud sageli ette olukordi, kus kinnipeetavad ei saa aru sellest, mis alustel ja millistest kriteeriumitest lähtuvalt neile väljasõitu ei võimaldatud.

Uuring on läbi viidud Ämari Vanglas ja see hõlmab aastaid 2001—2006.

1. ÜLEVAADE

1.1 Ajalooline ülevaade väljasõidu instituudi kujunemisest

Esimene taasiseseisvunud Eesti Vabariigis välja antud seadusandlik akt, mis reguleeris kinnipeetavate lühiajalisi väljasõite, oli täitemenetluse seadustik (edaspidi TMS), mis võeti Riigikogu poolt vastu 21. juunil 1993. aastal ning jõustus 31. juulil samal aastal. TMS-i 15. peatüki 2. jaos reguleeritakse kinnipeetava õigusi ja kohustusi.

TMS § 121 lõike 1 kohaselt võis ava- ja poolkinnises (TMS § 7 lõike 1 kohaselt toimus vabadusekaotusliku karistuse täide viimine kinnises, poolkinnises või avavanglas) vanglas või nendega võrdsustatud vanglaasutuses kinnipeetavale, kelle käitumine ja töössesuhtumine on eeskujulik, vanglaasutuse administratsioon anda aastas kaks lühiajalist väljasõitu perekonna või sugulaste, samuti eestkostja, hooldaja, tugiisiku, eestkoste- või hooldusaluse või koguduse külastamiseks või tähtsal perekondlikul sündmusel osalemiseks Eesti piires.

Lühiajalise väljasõidu pikkus koos teeloleku ajaga ei tohtinud ületada seitset ööpäeva (TMS § 121 lõige 3). TMS § 121 lõike 2 kohaselt pidi sõidu- või muud sõiduga seonduvad kulud kandma kas kinnipeetav või tema sugulased. Sarnaselt ka praegusele vangistusseaduse regulatsioonile, arvestati ka siis lühiajalisel väljasõidul viibitud aeg karistusaja hulka, kuid lühiajalisel väljasõidul viibitud aja eest palka ei makstud (TMS § 121 lõige 2).

Erinevalt Vangistusseaduse regulatsioonist, nägi täitemenetluse seadustik ette rohkem erinevaid tüüpe vanglaid karistuse kandmiseks (vt eespool). Huvitav on märkida, et näiteks kinnisest vanglast puudus kinnipeetaval täielikult võimalus saada puhkusele (lühiajalisele väljasõidule).

Vangistusseaduse regulatsioon nii paindumatu aga ei ole ja seab ainukesteks absoluutselt välistavateks asjaoluks tingimused, et kinnipeetav ei oleks karistatud eluaegse

vanglakaristusega või ta ei oleks põgenemiskalduvustega (VangS § 32 lõige 6). Samas on ka eluaegset vanglakaristust kandval kinnipeetaval võimalik taotleda vanglast välja saamist lühiajalise väljaviimise näol. VangS § 33 kohaselt võib kinnipeetav, kellel ei ole vangistuse täideviimise eesmärkidest lähtuvalt võimalik saada lühiajalist väljasõitu, taotleda enda järelevalve all väljaviimist kuni kolmeks päevaks. Täitemenetluse seadus sellist võimalust ette ei näinud ja kinnises vanglas karistust kandvatel kinnipeetavatel puudus hoopiski täielikult võimalus saada vanglast väljasõidule karistuse kandmise vältel.

Erinevus täitemenetluse ja vangistusseaduse vahel peitub ka vanglavälise suhtlemise eesmärgis. VangS § 23 kohaselt on vanglavälise suhtlemise eesmärgiks soodustada kinnipeetava kontakte perekonna, sugulaste ja teiste lähedaste inimestega, et vältida kinnipeetava sotsiaalsete sidemete katkemist. TMS §-s 119 reguleeriti täpsemalt vanglavälise suhtlemise üldpõhimõtted, mille kohaselt peab vanglaasutuse administratsioon soodustama kinnipeetava suhtlemist perekonna, sugulaste ja teiste lähedaste inimestega.

Keelatud oli kinnipeetava täielik isoleerimine väljastpoolt vanglaasutust lähtuvatest kontaktidest ja informatsioonist (TMS § 119 lõige 2). Täpseid eesmärke, sellisel viisil nagu vangistusseaduses, täitemenetluse seadustikus välja toodud ei oldud. Samas võib öelda teatud üldistamise tasemel, et tegelikult oli täitemenetluse seadustikus mainitud vanglavälise suhtlemise eesmärk sama, mis vangistusseaduses sätestatud eesmärk.

Vahe, millest vangistusseaduses ega ka muudes vangistuse täideviimist hetkel reguleerivates aktides juttu ei ole, seisneb suhtlemise üle järelevalve teostamises. Nimelt sätestati TMS §-s 119 lõikes 2, et järelevalve kinnipeetava välise suhtlemise üle pidi olema korraldatud nii, et see ei alandaks suhtlevate poolte inimväärikust. Seega kaitses täitemenetluse seadustiku regulatsioon nii kinnipeetavat, kui ka temaga suhtlevat isikut riigi liigse sekkumise eest. Sellist põhiõigusliku väärtuse kaitset vangistusseadus ei sisalda.

1.2 Väljasõit kehtiva õiguse kohaselt

VangS § 23 kohaselt on kinnipeetava vanglavälise suhtlemise eesmärgiks soodustada kinnipeetava kontakte perekonna, sugulaste ja teiste lähedaste inimestega, et vältida kinnipeetava sotsiaalsete sidemete katkemist. Vangla peab soodustama kinnipeetava vanglavälist suhtlemist (VangS § 23 lõige 2).

Vanglavälise suhtlemise meetmeid või võimalusi on seadusandja ette näinud mitmeid, alates kirjade kirjutamisest/vastuvõtmisest ja lõpetades kinnipeetava lühiajalise väljasõiduga. Viimati mainitud meede on minu arust kõige enam vanglavälise suhtlemise eesmärkide täitmisele kaasa aitav tegur, sest kinnipeetavale võimaldatakse vahetada ajutiselt keskkonda (minna koju) ja jälgimatult viia täide oma vaba tahet, ilma et vangla sekkuks.

VangS § 32 lõike 1 kohaselt võib vangla direktor kinnises vanglas karistust kandvale kinnipeetavale võimaldada lühiajalist väljasõitu juhul, kui karistusest on ära kantud vähemalt üks aasta. Tõenäoliselt täidab ühe aastase vangistuse ärakandmise nõue usalduse tekitamise ja võimaliku käitumise hindamise eesmärki. On vaja teatud aega, mille vältel nii vangla direktoril kui ka vangla erinevatel osakondadel on võimalus kinnipeetava käitumisega tutvuda ja tema õiguskuulekust hinnata.

Kinnipeetavale, kes kannab vanglas karistust esimese astme kuriteo tahtliku toimepanemise eest vähemalt teist korda, võib vangla direktor anda loa lühiajaliseks väljasõiduks kui kinnipeetav on ära kandnud poole karistusajast (VangS § 32 lg 2). Seega on seadusandja teinud väga teravalt sätestanud, et lühiajalisel väljasõidul omab suurt kaalu see, kui mitmel korral ja missuguste kuritegude eest on kinnipeetavat varem karistatud.

Võib oletada, et sellise regulatsiooniga on seadusandja tahtnud kergendada täidesaatva riigivõimu koormust, sätestades kindla raamistiku või kindlad kriteeriumid, millele vastavatele kinnipeetavatele üldse saab lühiajalist väljasõitu lubada. Sellise regulatsiooniga võib olla põhimõtteliselt nõus. Kinnipeetava eelnev karistatus ja kuritegude raskusaste võib anda mingit teavet kinnipeetava käitumisest. Lisaks teabele mineviku käitumise osas võib

retsidiivsus ja kuritegude toimeopanemise laad anda mingisugustki alust ennustada kinnipeetava käitumist tulevikus.

VangS § 32 lõike 4 kohaselt tuleb lühiajalise väljasõidu otsustamisel arvestada kuriteo toimepanemise asjaolusid, individuaalse täitmiskava täitmist ja kooskõla vangistuse täideviimise eesmärkidega.

Antud lõikes on seadusandja loetlenud asjaolud, millega peab vangla direktor arvestama lühiajalise väljasõidu lubamisel või sellest keeldumisel. Antud regulatsioonist on näha kaalutlemise alused. On näha, milliste oluliste asjaoludega peab vangla direktor arvestama lühiajalise väljasõidu lubamisel. Seda lõiget võib vaadelda tegelikult ka kui lühiajalise väljasõidu lubamisest keeldumise alust. Nimelt on antud lõikes ühe kaalutlemise alusena nimetatud kooskõla vangistuse eesmärkidega.

Võib arvata, et see alus on ülimuslik ja teised antud lõikes nimetatud alused peaksid sellele alluma või sellest alusest juhinduma, sest tegelikult on mõlemad ülejäänud alused, individuaalse täitmiskava täitmine ja kuriteo toimepanemise laad, seotud vangistuse täideviimise eesmärkide kokkukõlaga, sest vangistuse täideviimisel kasutatavad mistahes eri- või üldmeetmed peavad aitama kaasa vangistuse täideviimise eesmärkide täitmisele. Vangistusseaduses ei ole detailides loetletud väljasõidu loa andmisest keeldumise aluseid. VSE § 83 punkti 1 kohaselt võib väljasõiduloa andmisest keelduda kui kinnipeetav on taotluses või sellele lisatud dokumentides teadlikult esitanud valeandmeid.

Võib arvata, et kui kinnipeetav on teadlikult valeandmeid esitanud, võib see oluliselt kahandada vangla usaldust kinnipeetava vastu. Samas on oluline märkida, et vangla direktoril on siiski kaalutlusõigus (vt allpool) ja valeandmete esitamine ei pea igal juhul kaasa tooma väljasõiduloa andmisest keeldumist.

Keelduda võib loa andmisest, kui lähedalasuvatesse piirkondadesse samal ajal väljasõiduks on esitanud taotluse rohkem kui üks kinnipeetav ja on alust arvata, et kinnipeetavad hakkavad väljasõidu ajal omavahel suhtlema (VSE § 83 punkt 2). On suhteliselt kergesti kontrollitav, kas samasse piirkonda on väljasõidutaotluse esitanud rohkem kui üks

kinnipeetav. Samas on aga hoopis raskem objektiivselt tõendada, et kinnipeetavatel on plaan omavahel suhtlema hakata.

Tegelikult ei ole lõpuni selge ka see, kas silmas on peetud ühe ja sama vangla kinnipeetavaid või kõikides vanglates viibivaid kinnipeetavaid, kelle omavahelist suhtlemist takistada püütakse. Kuna keeldumise objektiivne tõendatus on suhteliselt raskesti teostatav, tõusetub küsimus vangla omavolist. Nimelt võib vangla direktor jätta sisuliselt kaalumata selle, kas kinnipeetavad omavahel suhtlema üldse hakkavad ning keelduda pelgalt seepärast, et ühte ja samasse piirkonda on samal ajal esitanud väljasõidu taotluse kaks või enam kinnipeetavat. Ei ole ka selge, mis alusel ja kellele keeldutakse taotluse rahuldamisest.

Loogika ütleb, et keeldutakse sellele, kes taotluse hiljem esitab, aga kuidas toimida juhul, kui kaks kinnipeetavat esitavad taotluse ühel ja samal ajal? Vastust sellele ei ole praktika veel välja toonud. Samas on sellise olukorra tekkimine ka vähetõenäoline ning probleem eksisteerib peaasjalikult teoreetilisel tasemel.

VSE § 83 punkti 3 kohaselt võib väljasõidu loa andmisest keelduda, kui kinnipeetava väljasõiduplaanis ei ole piisavalt kajastatud see, milliseid toiminguid ja mis eesmärgil peab kinnipeetav väljasõidu ajal tegema. Antud alusega ei ole lõputöö autor nõus. Selline alus saab viidata üksnes sellele, et vangla ei ole täitnud hea halduse tava ja seadusest tulenevat kohustust (vt allpool). Seega ei ole selline keeldumise alus siinkirjutaja arvates kooskõlas õigusriigi põhimõtetega ja on sellest tulenevalt põhiseadusega vastuolus.

Väljasõiduloa andmisest võib keelduda, kui kinnipeetavale kohaldatud distsiplinaarkaristus kehtib (VSE § 83 p 3^1). Distsiplinaarkaristuse olemasolu võib anda aimu sellest, et kinnipeetava käitumine ei ole siiski õiguskuulekas ja sellest tulenevalt võib tekkida järjekordselt usaldamatuse küsimus. Kui kinnipeetav rikub kehtestatud norme, siis võib see olla märk sellest, et kinnipeetav ei ole veel asunud õiguskuulekale teele ja temale väljasõidu lubamine oleks liigselt riskantne, kuna puudub piisav alus arvata, et kinnipeetav väljasõidul õiguskuulekalt käitub. Samas on ka siin vangla direktoril diskretsioon, mille kohaselt peab direktor siiski kaaluma, kas kinnipeetava poolt sooritatud süütegu on piisav andmaks alust oletada, et kinnipeetav ei ole asunud õiguskuulekale käitumisele. Seega ei

piisa üksnes sedastamisest, et kinnipeetaval on kehtiv distsiplinaarkaristus ja selle alusel ei võimaldata talle väljasõitu. Direktor peab veel välja tooma ka selle, miks ta peab antud konkreetsel juhul oluliseks kinnipeetavale väljasõidu loa andmisest keeldumist (vt allpool).

Kui vangla direktoril on muul põhjusel alust arvata, et väljasõit on vastuolus vangistuse täideviimise eesmärkidega, siis võib ta keelduda lühiajalise väljasõidu loa andmisest (VSE § 83 p 4). Antud alus kordab sõnaselgelt vangistusseaduse mõtet. Sellistest ülemäärastest kordustest tuleks hoiduda. Selline säte ei ava kuidagi moodi vangistusseaduses sätestatu sisu ega muuda seda arusaadavamaks ei vangla direktorile ega ka kinnipeetavatele. Seega võib tegemist olla üleliigse sättega.

2. KAALUTLUSÕIGUSE KOHALDAMINE VÄLJASÕIDU LUBAMISEL

2.1 Kaalutlusõigus

Abstraktse õigusloome tasandil ei saa alati reguleerida kõiki olukordi piisava täpsusega ja eeldada, et paindumatu regulatsioon tagab õiglase ja igale olukorrale kõige paremini sobiva lahenduse. Olukordade paindlikumaks lahendamiseks on õigustloova akti andja andnud õiguse kohaldajale (näiteks vanglaametnikule) õiguse ise otsustada, kuidas ühes või teises olukorras käituda või millist õiguslikku tagajärge kohaldada. Sellist kontekstist ja konkreetsetest asjaoludest lähtuvat otsuse langetamise õigust nimetatakse kaalutlusõiguseks (diskretsiooniks). Üldiselt tähendab kaalutlusõigus õiguse kohaldaja õigustloovast aktist tulenevat õigust (pädevust) vabalt hinnata konteksti ning teha konkreetsete asjaolude põhjal kõige sobivam otsus[1].

Kaalutlusõiguse mõiste selgitamisel on abi sellest, kui heita pilk normi ülesehitusele. Juura algkursusel õpetatakse, et norm koosneb kahest osast (lihtsustatult) – abstraktsest faktilisest koosseisust ja õiguslikust tagajärjest[2]. Õiguslik tagajärg kuulub kohaldamisele, kui konkreetsed elulised asjaolud vastavad normi abstraktsele faktilisele koosseisule[3]. Kaalutlusõigusega on tavaliselt tegemist juhul, kui õiguse kohaldaja saab normi abstraktse faktilise koosseisu täitmisel valida mitme erineva käitumisviisi (õigusliku tagajärje) vahel.

Tavapäraselt sätestatakse pädevus kaalutlusõiguse kohaldamiseks seadusejõulises õigusaktis. Samas võib alamaastme õigustloova aktiga (nt ministri määrusega) täpsustada kaalutlusõiguse sisu. Näiteks sätestatakse VangS § 32 lõikes 4, et vangla direktor peab väljasõidu lubamisel arvestama ka individuaalse täitmiskava täitmist. Individuaalses täitmiskava sisu (vangistuse käigus läbitavad koolitused, sotsiaalprogrammid vmt)

---

[1] A.Arnio Õiguse tõlgendamise teooria.Õigusteabe As Juura, 1996,leheküljed 58-61

[2] Narits, R. „Õiguse entsüklopeedia“ Tartu. 2002. lehekülg 98

[3] R. Narits „Õiguse entsüklopeedia“ 2002 leheküljed 141-142.

sätestatakse aga ministri määrusega[4]. Seega võib öelda, et direktori kaalutlusõiguse sisustamisel võib olulist rolli mängida ka seadusest alamalseisvas õigusaktis sätestatu.
Kõige lihtsam on õigustloovat akti lugedes kaalutlusõigust ära tunda sõnade „võib," „tohib" vmt tinglike sõnade järgi. Kui õigusakti sättes on kasutatud neid sõnu, võib suhteliselt kindlalt väita, et tegemist on kaalutlusõiguse andmisega. Samas ei ole ka välistatud, et õiguslooja on sõnaselgelt normis viidanud, et tegemist on kaalutlusõigusega, kasutades näiteks väljendit: „Loa andmine toimub vangla direktori kaalutlusõiguse alusel..." Viimase konstruktsiooni kasutamine on siiski erandlik. Kaalutlusõiguse tuvastamisel ei saa samas lähtuda ainult normi sõnastusest, vaid ka seadusandja tahtest, sest ei ole välistatud, et kaalutlusõigus võib tuleneda ka seotud sõnastusest[5]. Näiteks: „Loa andmise otsustab vangla direktor." Kaalutlusõigusel on puutumus õigustloova akti regulatsiooni õigusliku tagajärjega. Näiteks võib kaalutlusõigusega olla tegemist juhul, kui haldus võib seaduse faktilise koosseisu täideviimisel valida erinevate tegutsemisvõimaluste vahel. Kaalutlusõigusega on tegemist juhul, kui õigustloov akt ei seo faktilise koosseisuga mitte ühte kindlat ja alati kohaldamisele kuuluvat õiguslikku tagajärge, vaid volitab haldusorganit õiguslikku tagajärge ise identifitseerima. Haldusorganile antakse kaks või enam tegutsemisvõimalust. Kaalutlusõigus võib põhineda sellel, kas haldus üldse tahab rakendada lubatavat abinõu (otsustusdiskretsioon) või sellel, millise lubatud abinõudest ta tahab kasutusele võtta (valikudiskretsioon)[6].

Kaalutlusõigus on vajalik eelkõige iga üksikjuhtumi puhul õiglase otsuse tegemiseks. Kaalutlusõigus on haldusorganile antud volitus kaaluda otsuse tegemist või valida erinevate otsustuste vahel. Kaalutlusõigust tuleb teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutlusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve. Haldusorgan peab leidma iga üksikjuhtumi jaoks sobiva ja asjakohase lahenduse, arvestades seaduse eesmärki ja konkreetseid asjaolusid.

---

[4] RTL 2003, 41, 592; 2007, 18, 279

[5] RKHKo otsus nr 3-3-1-23-06

[6] Maurer, H „Haldusõiguse üldosa" Juura 2004. lehekülg 84

Et kaalutlusõigusest ja selle kasutamisest ning kasutamise piiridest paremini aru saada, tuleb vaadata, kuidas kaalutlusõiguse mõistet on kehtivas õiguses sisustatud. Haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) § 4 lõike 1 kohaselt on kaalutlusõigus (diskretsioon) haldusorganile seadusega antud volitus kaaluda otsustuse tegemist või valida erinevate otsustuste vahel. Seega on haldusorganile[7] antud paindlik võimalus asja lahendamisel valida otsuse langetamist või erinevaid tagajärgi.

Enamasti on kaalutlusõiguse teostamine kaheastmeline protsess. Esimeses astmes on haldusorgani pädevus otsustada, kas tema sekkumine on vajalik ja võimalik. Sellist kaalutlemist võib nimetada otsustusdiskretsiooniks. Kui esimeses astmes on jõutud otsusele, et haldus peab tegutsema, järgneb teine aste: haldusorgan kaalutleb, millist seadusliku volituse piiresse jäävat abinõu rakendada ja kuidas seda teha. Sellist kaalumist võib pidada valikudiskretsiooniks[8]. Kaalutlusõigust jagatakse ka valikukaalutluseks ja otsustuskaalutluseks. Sellist jaotust toetab HMS § 4 lõike 1 sõnastus, millest tulenevalt on haldusorganil volitus kaaluda otsuse tegemist või erinevate otsuste vahel.

Riigikohtu halduskolleegium on leidnud kaasuse lahendamisel, et „[…] diskretsiooni kohaldamine juhtudel, kui seadus näeb ette diskretsiooni, pole mitte üksnes administratsiooni õigus, vaid ka kohustus.“[9] Kui loobutakse kaalutlusõiguse teostamisest üksikjuhul, esineb kaalutlusviga. Riigikohtu halduskolleegiumi seisukoha järgi on sellisel juhul tegemist „[…] olukorraga, kus diskretsiooni teostamiseks pädev haldusorgan ei kontrolli ega kaalu kõiki võimalusi ega võta arvesse kõiki asjaolusid, mida tal on otsustamisel võimalik kasutada.“[10]

Kaalutlusõiguse teostamisel peab haldusorgan tuleb juhinduma kõikidest haldusõiguse teoorias tuntud diskretsiooni teostamise põhimõtetest. Teoorias tuuakse välja nendest: eesmärgipärasus, võrdne kohtlemine, põhiõiguste ja -vabaduste austamine, seaduses

---

[7] Haldusorganiks on HMS § 8 lõike 1 kohaselt seadusega, selle alusel antud määrusega või halduslepinguga avaliku halduse ülesandeid täitma volitatud asutus, kogu või isik.

[8] Aedmaa, A. Lopman, E. Parrest, N. “Haldusmenetluse käsiraamat.” 2004. Lehekülg 277.

[9] RKHK nr 3-3-1-49-02

[10] RKHK nr 3-3-1-62-02

sätestatud otsustusvabaduse piirid, proportsionaalsuse põhimõte jne[11]. Samuti sätestatakse HMS §-s 4, et järgi on kaalutlusõigust tuleb teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutlusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve

Proportsionaalsuse põhimõtte seondumist kaalutlusõigusega on sedastanud ka Riigikohus. Riigikohus on oma otsuses leidnud, et seadus, mis ei anna haldusorganile kaalutlusõigust küsimuses, milles see vajalik on, on ebaproportsionaalne ja on seega põhiseadusega vastuolus.[12] Samuti on Riigikohus mitmes oma otsuses sedastanud, et kaalutlusõigust on täidesaatval riigivõimul vaja selleks, et tagada proportsionaalsuse põhimõtte rakendamine. Pädeval võimuorganil lasub üldjuhul kohustus hinnata, kas isiku huvid ja avalik huvi on omavahel tasakaalus, st kas põhiõiguste kitsendused on proportsionaalsed. Hindamaks langetatava otsuse vastavust proportsionaalsuse põhimõttele, tuleb arvesse võtta konkreetseid asjaolusid[13]. Õiguste ja vabaduste riived peavad vastama põhiseaduse §-st 11 tulenevale proportsionaalsuse nõudele[14]. Seadusega kaalutlusõiguse mitteandmine ei muuda iseenesest seadust põhiseadusevastaseks, kuid riivab proportsionaalsuse põhimõtet. Samas ei ole ka Riigikohus oma arutelus järjekindel, sest on ka öelnud, et regulatsioon, mis ei võimalda kaalutlusõigust, võib samuti anda proportsionaalse tulemuse[15].

Haldusorgan ei tohi kaalutlusõiguse teostamisel vastuollu minna kohaldava seaduse eesmärgi ja mõttega, kitsamalt vaadeldes kaalutlusnormi eesmärgiga. See tähendab, et haldusorgan peab kõigepealt välja selgitama selle, mis on kaalutlusõiguse andmise eesmärk. Näiteks et teada saada seda, mis on lühiajalise väljasõidu otsustamise eesmärk või miks on jäetud direktorile võimalus otsustada, kas kinnipeetav saab või ei saa lühiajalist väljasõitu, tuleb vaadata kõigepealt vangistuse üldist eesmärki ja ka vanglavälise suhtlemise eesmärki. Vanglavälise suhtlemise eesmärk on küll tuletatav vangistuse

---

[11] Lehis, L. “Maksuõiguse põhimõtted” Juridica. 1999. nr 5

[12]RKKK nr 3-4-1-6-00.

[13] RKHK nr 3-4-1-9-04

[14] RKHK nr 3-4-1-2-05

[15] RKKK nr 3-3-1-16-03

täideviimise üldisest eesmärgist, aga ometi on seadusandja pidanud vajalikuks seda veel täpsustada[16].

On üldteada, et halduse tegevus peab olema kooskõlas seadusega, sealjuures mitte ainult seaduse sätte, vaid ka selle mõttega. Ka kaalutlusõiguse teostamisel ei saa haldusorgan sellest mööda vaadata, sest ka kaalutlusõiguse teostamine peab olema kooskõlas seadusega ning iseäranis põhiseaduslike printsiipidega. Üheks selliseks printsiibiks (lisaks proportsionaalsusele ja eesmärgipärasusele) on veel võrdse kohtlemise põhimõte, mis nõuab, et haldusorgan peab kaalutlusotsuse vastuvõtmisel kõiki asjaosalisi võrdselt kohtlema. Võrdse kohtlemise põhimõte on sätestatud Põhiseaduse §-s 12. Võrdse kohtlemise põhimõtte kohaselt ei tohi võrdses olukorras olevaid isikuid kohelda põhjuseta ebavõrdselt ja ebavõrdseid võrdselt. Võrdse kohtlemise rikkumisega on tegemist siis, kui ühesuguseid asjaolusid käsitletakse ilma nähtavate mõistlike põhjendusteta erinevalt. Võrdse kohtlemise põhimõtet ei ole rikutud, kui haldusorgani kaalutlusotsus rajaneb asjaoludest tulenevatel asjakohastel kaalutlustel[17]. Samas ei tulene võrdse kohtlemise printsiibist, et kui üht isikut on õigusvastaselt koheldud soodsamalt, siis tuleb sellist õigusvastast soodustust laiendada jätkuvalt kõigi isikute suhtes. Võrdse kohtlemise põhimõttele toetudes ei saa nõuda ebaõige halduspraktika jätkamist või laiendamist[18].

Halduse kaalutlus- ehk diskretsiooniotsuste kohtulik kontroll on piiratud. Kohus kontrollib üksnes seda, ega kaalutlusotsuse tegemisel ei esinenud menetlus- ja vormivigu, mis võisid mõjutada sisulist otsustamist, kas diskretsiooniotsus on kooskõlas õigusnormide ja õiguse üldpõhimõtetega, kas otsus tugineb seaduslikule alusele, ega ei ole väljutud diskretsiooni piiridest ning ega ei ole tehtud muud sisulist diskretsiooniviga[19].

---

[16] VangS § 23 kohaselt on vanglavälise suhtlemise eesmärk soosida positiivsete ja oluliste kontaktide säilimist ja nende loomist.

[17] RKHK nr 3-3-1-65-06

[18] RKHK nr 3-3-1-59-06

[19] RKHK nr 3-3-1-54-03

3. UURING

3.1 Metodoloogia

Antud lõputöö raames viis autor läbi dokumendianalüüsi. Analüüsitavateks dokumentideks on kinnipeetavate poolt esitatud väljasõidutaotlused ja – plaanid ning vangla poolt taotluse menetlemisel loodud dokumendid (direktori antud haldusakt, erinevate osakondade arvamus kinnipeetava, tema väljasõidu eesmärgi või lubatavuse kohta jmt). Uuring hõlmab Ämari vangla kinnipeetavate poolt alates aastast 2001—2006 esitatud taotlusi ja vanglapoolseid menetlusdokumente. Kuna taotluste esitamise arv on väga suur, on autor võtnud juhuvaliku teel üksnes iga kahekümnenda kinnipeetavate poolt esitatud taotluse ja selle menetlusega seonduvad dokumendid. Kuna vangla arhiivis ei ole säilinud 2001—2004 aastani esitatud taotlusi või on säilinud ainult üksikud taotlused, siis neid uurida ei saa. Küll on aga olemas keeldumise ja lubamise dokumendid, mida on võimalik uurida. Uuringu käigus võrdleb autor esitatud taotluste vorminõuetele vastamist (kas taotluses on olemas kõik õigustloovates aktides nõutud andmed) ning taotlusest rahuldamisest keeldumise haldusakti õiguspärasust - kas on täidetud nii formaalseid kui ka materiaalseid haldusakti õiguspärasuse nõudeid ning kas haldusakt on antud kaalutlusõiguse alusel, ilma kaalutlusõiguse piire vmt ületamata. Lõpuks võrdleb autor positiivselt ja negatiivselt lahendatud taotlusi omavahel ja püüab leida ühiseid jooni positiivselt lahendatud taotlustel ja negatiivselt lahendatud taotlustel ning leida ja välja tuua neid faktoreid või asjaolusid, mis võivad olla määrava tähtsusega taotluse positiivsel lahendamisel.

Samuti viis autor läbi ankeetküsitluse, milles uuris peaasjalikult, kuidas on kinnipeetavad ise hinnanud väljasõidu lubamisest keeldumist ning kui paljud neist on esitanud vaide keeldumise haldusakti peale.

3.2 Ankeetküsimustik

Ankeetküsitluse esimeses küsimuses uuris autor, kui kaua aega olid isikud selleks hetkeks vanglas viibinud. Selgus, et küsitluses osalenud kinnipeetavatest oli kõige lühemat aega vanglas viibinud isik olnud vanglas 2 aastat ja 8 kuud. Kõige pikemalt oli küsitluses osalenud isik vanglas viibinud 20 aastat. Keskmine vanglas viibimise aeg oli 6 aastat ja 8 kuud.

Teises küsimuses uuris autor, kui mitu korda on kinnipeetav esitanud lühiajalise väljasõidu taotlusi vangistuse vältel. Selgus, et küsitluses osalenud kinnipeetavatest on lühiajalist väljasõitu taotlenud 1-2 korda 6 kinnipeetavat. Huvitav on see, et nendest kuuest kinnipeetavast kolmel ületas vanglas viibitud aeg 5 aastat. 2-4 korda oli lühiajalist väljasõitu taotlenud 3 kinnipeetavat. 3 kinnipeetavat oli lühiajalist väljasõitu taotlenud 5-10 korda. Selgus huvitav tõsiasi, et lühiajalise väljasõidu taotluse esitamise sagedus või kordade arv ei olene kuidagi vanglas viibitud ajast. Nii nähtus vastustest, et 3 kinnipeetavat, kes olid vanglas viibinud enam kui 5 aastat, olid taotlusi esitanud ainult 1-2 korda, samas kui kinnipeetav, kelle vanglas viibitud aeg ületas napilt kolme aastat, oli jõudnud juba 2-4 korda taotluse esitada. Sellest võib järeldada, et vangla ei sea kinnipeetavatele mingeid piiranguid lühiajalise väljasõidu taotluse esitamisel.

Kolmandas küsimuses uuris autor, kui mitmel korral on kinnipeetavad saanud positiivse vastuse oma taotlustele. 3 kinnipeetavat, kes olid taotluse esitanud 2—4 korda, olid saanud oma taotlusele positiivse vastuse 2—3 korral. 2 kinnipeetavat, kes olid taotluse esitanud 2—3 korda, olid saanud oma taotlusele 1—2 korral positiivse vastuse. 1 kinnipeetav, kes oli taotluse esitanud 5—10 korda, oli saanud lühiajalise väljasõiduloa 2—3 korda. 3 kinnipeetavat, kes olid esitanud taotluse 1—2 korda olid saanud loa ühel korral. 1 kinnipeetav, kes oli esitanud taotluse 1—2 korral, ei olnud tänaseni oma taotlusele veel rahuldavat vastust saanud ning 2 kinnipeetavat, kes olid taotluse esitanud 5—10 korda olid lühiajalisele väljasõidule pääsenud üle kolmel korral. Eelnevast on näha, et välja arvatud ühel juhul, on vangla võimaldanud kõikidel kinnipeetavatel taotluse esitamisel vähemalt 1

kord lühiajalist väljasõitu. See võib olla märk sellest, et vangla inspektor-kontaktisik teeb head tööd ja selgitab oma eluosakonna kinnipeetavatele väljasõidu perspektiive ning tõenäosust väljasõite saada, mis omakorda hoiab ära selle, et taotluse esitaksid need kinnipeetavad, kellel ei ole võimalust lühiajalist väljasõitu saada.

Neljandas küsimuses palus autor respondentidel hinnata, kas neile taotluse rahuldamisest keeldumisel on piisavalt selgitatud keeldumise põhjuseid. Küsitlusest selgus, et 5 kinnipeetavat leidsid, et neile ei ole piisavalt selgitatud keeldumise põhjuseid. 3 kinnipeetavat leidsid, et neile on selgitatud piisavalt ja 4 kinnipeetavat ei pidanud vajalikuks sellele küsimusele vastata, kuna nende taotlused olid kõik rahuldatud. Nähtub, et suur osa (tervelt 62, 5 % kinnipeetavatest), kes olid saanud keelduva vastuse, ei saanud aru, miks neile väljasõidu lubamisest keelduti. Seega ei ole vangla suutnud üle pooltel juhtudel piisavalt kinnipeetavaile põhjendada, miks tema lühiajalisele väljasõidule lubamisest on keeldutud.

Viies küsimus andis vastuseks selle, et minu poolt võrdluseks võetud vaadeldud taotlustest ükski kinnipeetav, kelle lühiajalise väljasõidu taotluse rahuldamisest oli keeldutud, ei olnud otsust vaide või muus korras edasi kaevanud. See võib olla märk sellest, et kinnipeetavad ei ole teadlikud oma õigustest. Samas ei saa välistada ka seda, et vangla direktori otsused on nii hästi motiveeritud ja kaalutletud sisuliselt ja vormiliselt õigesti. Samas selgitas üks kinnipeetav, et tema ei ole kaevanud, kuna see teeks tema olukorda ainult hullemaks.

Kuuendas küsimuses esitas autor emotsionaalse küsimuse. Autor uuris nimelt, kas kinnipeetavad peavad vangla direktori keelduvat otsust õiglaseks. Ilmnes, et tervelt 7 kinnipeetavat kaheksast keeldunud vastuse saanud kinnipeetavast, ei pidanud antud otsust õiglaseks. Kolm kinnipeetavat kommenteerisid oma seisukohti. Respondent X5 põhjendas : ”[…] eriti range on olukord nende kinnipeetavate suhtes, kes on eeskujuliku käitumisega, ei ole põgenemiskalduvusega […]” Respondent X6 põhjendas oma seisukohta: „Kui ei ole vastunäidustusi, siis ma ei näe põhjust.” Vastaja X7 põhjendas: „Keeldumine ei ole piisavalt põhjendatud. Kui vastunäidustusi ei ole, tuleb igal juhul kohaldada lubavat otsust.” Ilmnes, et ka kinnipeetavad, kelle arvates on otsused olnud piisavalt põhjendatud,

võivad keeldumist siiski ebaõiglaseks pidada. Samas näitab analüüs, et kõik kinnipeetavad, kes ei ole pidanud keeldumist piisavalt põhjendatuks, ei pea seda ka õiglaseks.

3.3 Dokumendianalüüs

2001. aastal esitasid kinnipeetavad kokku 339 taotlust lühiajaliseks väljasõiduks. Nendest rahuldati 185. Seega keelduti 214 juhul kinnipeetavatele väljasõidu lubamisest, mis teeb keeldumiste protsendiks 53, 6 %. Kahetsusväärselt ei olnud vanglast võimalik saada kinnipeetavate taotlusi ning seetõttu ei saa hinnata kinnipeetavate taotluste põhjendatust või vastavust õigusaktidele. Küll aga oli võimalik kätte saada direktori poolt vormistatud keeldumise ja lubamise käskkirjad.

Ämari Vangla 10.01.2001. aasta käskkirja nr 4 alusel on direktor keeldunud väljasõidu lubamisest kümnele kinnipeetavale. Käskkiri on ise suhteliselt lakooniline. Käskkirjas on ära toodud kinnipeetavate taotluse esitamise õiguslik alus, kuid keeldumise faktilist alust välja toodud ei ole. Arvestades sellega, et selle käskkirja andmise hetkel ei olnud veel jõustunud haldusmenetluse seadus, ei saa ka arvata, et vangla direktor oli käitunud õigusvastaselt ning tema antud käskkiri oleks olnud õigusvastane. Samas on huvitav märkida, et vangla direktori keeldumise käskkirjas oli märgitud, et lühiajalisele väljasõidule lubamisest keeldumine ei takista avalduse teistkordset läbivaatamist. Enne haldusmenetluse seaduse kehtima hakkamist puudus ühtne menetluskord õigustloova akti tasemel. Iga ametiasutus kehtestas ise oma menetluskorra. Samuti ei tuntud kaebust ametiasutuse tegevuse peale. Oli küll võimalik asutuse poole pöörduda avaldustele vastamise seaduse alusel, kuid seda ei saanud vaadata kui korralist õiguskaitsevahendit. Ainus õiguskaitsevahend oli tollel ajal kaebus kohtule. Seega võib arvata, et vangla direktor oli soovinud vältida keerulisi õiguslikke vaidlusi ja kohtute ummistamist, ning jätnud kinnipeetavatele sisuliselt võimaluse esitada vangla direktori otsuse peale kaebus, mille alusel taotlus uuesti läbi vaadataks. Küll aga on selgusetu, kelle poole oli kinnipeetaval õigus pöörduda ja millise sisuga avaldusega. Seega ei ole selge, kas vangla direktori sellesisuline märkus ka tegelikkuses midagi kinnipeetavate õiguste kaitseks ära tegi, või oli see märkus ainult deklaratiivne. Andmed selle kohta, kui paljud kinnipeetavad oma kaebeõigust õigust kasutasid, puuduvad.

Ämari Vangla direktori 10.01.2001 aasta käskkirjaga nr 5 oli vangla direktor lubanud lühaiajalisele väljasõidule 20 kinnipeetavat. Käskkirjas oli märgitud vanglast lahkumise kuupäev ja kellaaeg ning vanglasse tagasi saabumise kuupäev ja kellaaeg. Lisaks oli käskkirjas märgitud, et käskkirja täitmise kontrollimise üle peab kontrolli teostama arvestustalitus.

Ämari Vangla direktori 09.02.2001 aasta käskkirjaga nr 72 oli lühiajalisele väljasõidule lubatud 10 kinnipeetavat. Käskkirjas oli märgitud kinnipeetavate vanglast välja laskmise ja kohustusliku tagasi saabumise aeg kuupäevalise ja kellaajalise täpsusega.

Ämari Vangla direktori 27.02.2001 aasta käskkirjaga nr 87 oli keeldutud lühiajalise väljasõidu lubamisest 36-le kinnipeetavale. Ka selles käskkirjas oli ära märgitud kinnipeetavate õigus pöörduda taotlusega avalduse teistkordseks läbivaatamiseks.

Ämari Vangla direktori 11.07.2001 aasta käskkirjaga nr 129 oli keeldutud lühiajalise väljasõidu lubamisest 42-le kinnipeetavale. Ämari Vangla direktori 11.07.2001 aasta käskkirjaga nr 130 oli lühiajalisele väljasõidule lubatud 18 kinnipeetavat.

On näha, et 2001 aastal kasutati kinnipeetavate lühiajalise väljasõidu lubamisel ja lubamisest keeldumisel kollektiivseid käskkirju, kuhu koondati kokku teatud ajaks taotluse esitanud kinnipeetavate nimed.

2002. aastal esitasid Ämari vanglas viibivad kinnipeetavd 622 avaldust lühiajaliseks väljasõiduks. Nendest rahuldati 229 ja keelduti 393 korral. See teeb keeldumiste protsendiks 63, 1 %. Seega oli keeldumiste osakaal tõusnud natuke vähem kui kümme protsenti, võrreldes 2001 aastaga. Samas oli ka taotluste hulk tõusnud 399-lt 622-le ehk 223 võrra (33, 6 %).

01.01.2002 jõustus 06.06.2001 vastu võetud haldusmenetluse seadus. HMS § 54 kohaselt on haldusakti õiguspärasuse eelduseks see, et haldusakt on antud pädeva haldusorgani poolt andmise hetkel kehtiva õiguse alusel ja sellega kooskõlas, proportsionaalne,

kaalutlusvigadeta ning vastab vorminõuetele. Direktori poolt lühiajalise väljasõidu lubamine või selle lubamisest keeldumine on haldusakt[20].

Ämari Vangla direktori 20.03.2002 käskkirjaga nr 59 anti kümnele kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu luba. Antud käskkiri ei vasta haldusmenetluse seaduses toodud nõuetele. Nimelt sätestatakse HMS § 56 lõikes 2, et kirjalikus haldusaktis peab olema põhjendusena ära toodud nii faktiline, kui ka õiguslik alus. Antud käskkirjas on küll toodud õiguslik alus, kuid faktilist alust, ehk seda, milliste eluliste asjaolude esinemise tõttu antud haldusakt antud on, ei ole ära toodud. Seega võib väita, et see direktori käskkiri on õigusvastane HMS § 54 kohaselt.

Ämari Vangla direktori 02.04.2002 aasta käskkirjaga nr 68 keelduti väljasõidu taotluse rahuldamisest 60-nel kinnipeetaval. Kuna tegemist on soodustava haldusakti andmisest keeldumisega, peavad selles olema märgitud põhjendused (HMS § 56 lõige 1). HMS § 56 lõike 2 kohaselt peab põhjendus sisaldama faktilist ja õiguslikku alust. Lisaks selle sätestab HMS § 4 lõige 2 ka kaalutlusõigust. Kaalutlusõigust tuleb teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutlusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve. Vangla direktori otsus kinnipeetavale väljasõiduloa anda või andmata jätta on kaalutlusotsus (vt eespool) ning peab vastama kõikidele seaduses sätestatud nõuetele. Konkreetsest käskkirjast nähtub, et vangla direktor on küll ära toonud keeldumise õiguslikud alused, kuid faktilisi asjaolusid ei ole välja toodud. Seega võib arvata, et vangla direktor ei ole kasutanud talle antud õigust antud otsust kaaluda ei kaalutlusõiguse eesmärgist lähtudes ega ole arvestanud ka põhjendatud huve. Seega on direktori otsus õigusvastane. Lisaks on vangla direktori keeldumise lõppu märgitud lause: „Esitatud taotlusi arvestatakse nende järgmisel läbivaatamisel.” Sellest lausest ei ole võimalik üheselt aru saada. Jääb arusaamatuks, mida on siinkohal silmas peetud. Kui vangla direktor on tahtnud käskkirja juurde lisada vaidlustamisviidet, nagu HMS § 57 seda nõuab, siis ei ole see viide piisavalt selge, kuna sellest ei nähtu, mis korras,

---

[20] HMS § 51 kohaselt on haldusakt on haldusorgani poolt haldusülesannete täitmisel avalikõiguslikus suhtes üksikjuhtumi reguleerimiseks antud, isiku õiguste või kohustuste tekitamisele, muutmisele või lõpetamisele suunatud korraldus, otsus, ettekirjutus, käskkiri või muu õigusakt.

mis võimalustel, mis tähtaja jooksul ning kus kohas on võimalik isikul antud haldusaktiga mittenõustumisel vaie esitada.

Ämari Vangla direktori 28.07.2002 aasta käskkirja nr 135 alusel võimaldati lühiajalist väljasõitu 12 kinnipeetaval. Käskkirjas on toodud vanglast lahkumise täpne kuupäev ja kellaaeg. Samuti on toodud käskkirja andmise õiguslik alus, kuid faktilised asjaolud on ka selles käskkirjas toomata. Seega on käskkiri vastuolus HMS § 56 lõikes 2 sätestatuga ning õigusvastane HMS § 54 kohaselt.

Ämari Vangla direktori 30.07.2002 aasta käskkirjaga nr 139 keelduti väljasõidu lubamisest 47 kinnipeetavale. Käskkirjas on küll toodud keeldumise õiguslik alus, kuid faktilised asjaolud on välja toomata. Samuti ei nähtu käskkirjast, millistest kaalutlustest lähtuvalt on vangla direktor keeldunud kinnipeetavatele väljasõidu lubamisest. Seega on käskkiri õigusvastane. Samuti on õigusvastane Ämari Vangla direktori 25.11.2002 aasta käskkiri nr 246, millega keelduti väljasõidu lubamisest 30 kinnipeetava puhul, kuna käskkirjas ei ole toodud faktilisi asjaolusid ega ka kaalutlemise aluseid. Samuti puudusid mõlemal käskkirjal vormikohased vaidlustamisviited.

Pärast ligi aasta möödumist haldusmenetluse seaduse jõustumisest on näha, et vangla direktori otsused nii väljasõidu lubamisel, kui ka lubamisest keeldumisel, on olnud õigusvastased. Kas need eksimused olid ka nii olulise tähtsusega, et oleksid viinud haldusaktide kehtetuks tunnistamiseni, seda ei oska antud töö autor hinnata. Samuti ei ole käskkirjadest näha, et neid kinnipeetavatele teatavaks oleks tehtud, sest ühtegi sellealast märkust käskkirjadel ei ole. See ei anna küll automaatselt alust arvata, et antud haldusaktid ei olegi kehtima hakanud, kuna neid ei ole adressaadile teatavaks tehtud. Ei ole ka teada, kui palju kinnipeetavad kasutasid oma seaduslikku õigust antud käskkirjade peale vaiet esitada. Võib küll arvata, et kuna vaidlustamisviited on käskkirjade juures mittemidagiütlevad, siis kinnipeetavatel lihtsalt puudus teave selle kohta, kuidas ja mis menetluses nad võivad vangla direktori otsuse vaidlustada.

Aastal 2003 esitasid Ämari Vangla kinnipeetavad 377 lühiajalise väljasõidu taotlust. Nendest rahuldati 96 ja keelduti 281-l juhu. Keeldumise protsendiks teeb see 74, 5 %. See on analüüsitud aastate kõige suurem keeldumise protsent.

Ämari Vangla direktori 22.07.2003 aasta käskkirjaga nr 119 lubati lühiajalisele väljasõidule üks kinnipeetav. Taotlusest on näha, et kinnipeetav soovis väljasõitu peaasjalikult seoses töökoha otsimisega, mis omakorda aitaks parandada kinnipeetava võimalust ennetähtaegselt vanglast vabaneda. Samuti on kinnipeetav sedastanud, et väljasõidul on ka perekondlik tähendus, nimelt langeb väljasõidu aeg kokku tema lapse sünnipäevaga. Käskkiri sisaldab nii õiguslikku alust kui ka faktilist põhjendust. Nimelt on vangla direktor käskkirjas põhjendanud väljasõitu sellega, et väljasõidu raames on kinnipeetaval võimalik otsida töökohta ning töökoha leidmine parandaks kinnipeetava ennetähtaegse vabanemise võimalust. Kinnipeetavale on ka vastavat käskkirja tutvustatud. Samuti on käskkirjal olemas korrektne vaidlustamisviide.

Ämari Vangla direktori 23.07.2003 käskkirjaga nr 121 oli kinnipeetavale keeldutud väljasõidu lubamisest. Käskkirjas on toodud keeldumise õiguslik alus ja korrektne vaidlustamisviide. Keeldumise faktilise alusena on vangla direktor toonud selle, et kinnipeetava taotlus on koostatud ebakorrektselt. Samuti olevat puudulik väljasõiduplaan, millest direktor järeldab, et puudub alus kinnipeetava väljasõidule lubamiseks. Direktor põhjendab oma otsust veel sellega, et kuna väljasõiduplaan ei ole korrektselt koostatud ja on puudulik, puudub direktoril veendumus, et lühiajaline väljasõit on küllaldaselt vajalik. Antud lõputöö autor on seisukohal, et direktor ei ole tegutsenud hea halduse tava põhimõtte ja kaalutlusõiguse teostamise eesmärkidega kooskõlas. Nimelt nõuab hea halduse tava, et haldusorgan abistab isikut menetluses igal võimalikul viisil. Selline abistamise kohustus seisneb loomulikult ka korrektsete taotluste ja selle juurde kuuluvate dokumentide koostamise abistamises. Kui kinnipeetava ise ei ole suuteline korrektset taotlust või väljasõiduplaani koostama, siis peab vangla kinnipeetavat selles aitama.

Ämari Vangla direktori 13.08.2003 aasta käskkirjaga nr 147 oli vangla direktor võimaldanud kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu. Käskkirjas on toodud õiguslik alus ja käskkiri sisaldab korrektset vaidlustamisviidet. Kahetsusväärselt ei ole vangla direktor põhjendanud, miks kinnipeetavale väljasõitu lubatakse või millist väljasõidu plaanis sätestatud kavandatavat tegevust peetakse vangistuse eesmärkide täitmisele kaasa aitavaks. Kinnipeetava taotlus või väljasõiduplaan ei sisalda mõjuvamaid põhjendusi kui see taotlus või väljasõiduplaan, mille alusel kinnipeetavale lühiajalist väljasõitu ei võimaldatud. Haldusmenetluse seadusega oleks kooskõlas see, kui direktor tooks konkreetselt välja,

millist faktilist alust peab ta piisavalt põhjendatuks, lubamaks kinnipeetavale lühiajalist väljasõitu.

Ämari Vangla direktori 30.09.2003 aasta käskkirjaga nr 202 oli keeldutud lühiajalise väljasõidu loa andmisest. Õiguslik alus ei ole piisavalt täpselt välja toodud. Nimelt on vangla direktor viidanud VS §-le 32 ja VSE §-le 83. Direktor ei ole märkinud täpselt, millisel alusel ta on keeldunud väljasõidu lubamisest. See teeb omakorda keeruliseks kinnipeetavale vastavat otsust vaidlustada, kuna kinnipeetav ei tea, millist keeldumise alust on vangla direktor antud juhul kasutanud. Faktiliste asjaolude välja toomisel on direktor küll sedastanud, et väljasõit ei täida vangistuse eesmärke, kuid ei ole selgelt aru saada, millist eesmärki direktor silmas peab. Kaalutlusena on direktor sedastanud, et kuna Harju Maakohus on jätnud kinnipeetava ennetähtaegseks vabastamiseks esitatud esildise rahuldamata, on direktoril põhjust arvata, et kohtus on pidanud primaarseks kinnipeetava vanglas viibimist. Sellise kaalutlemisega ei saa nõus olla. Tulenevalt võimude lahususe põhimõttest ei saa kohus sekkuda ülemääraselt täidesaatva riigivõimu tegevusse. Antud juhul on näha, et direktor on kasutanud kohtuotsust kaalutlemisel tähtsaima argumendina, isegi ainsa argumendina, sest rohkem kaalutluse aluseid välja toodud pole. Seega on vangla direktor tuginenud kohtu- otsusele, mis tegelikult antud juhul tähendust ei oma. Nimelt on ennetähtaegse vabanemise ja lühiajalise väljasõidu eesmärgid, sellest tulenevalt ka otsustamise kaalutlused, erinevad. Nimelt sätestab KarS § 76 lõige 3, et kinnipeetava vanglast ennetähtaegsel vabastamisel kaalutakse kinnipeetava käitumist karistuse kandmise ajal, kuriteo toimepanemise asjaolusid ning tagajärgi, mida enne tähtaega vabastamine võib kaasa tuua. VS § 76 kohaselt peab vangla juhtkond arvestama kinnipeetava ennetähtaegseks vabanemiseks esildise esitamisel kinnipeetava poolt individuaalse täitmiskava täitmist. Teoorias väidetakse, et individuaalses täitmiskavas toodud eesmärkide saavutamine on ennetähtaegse vabanemise kõige tähtsam eeldus[21]. Lühiajalise väljasõidu eesmärgiks on aga vangistuse täideviimise eesmärkidele kaasa aitamine. Lühiajalise väljasõidu vajadus tuleneb individuaalsest täitmiskavast, milles nähakse ette võimalikud väljasõidud. Väide, et kui kinnipeetavat erinevatel kaalutlustel ennetähtaegselt ei vabastatud, siis ei tohiks kinnipeetavale ka lühiajalist väljasõitu lubada, on vale.

[21] Vt lisaks Sootak, J. Pikamäe, P. "Kriminaaltäitevõigus." 2001.

Lühiajalisel väljasõidul teostatavad tegevused (töökoha otsimine, sotsiaalhoolekandeasutuste külastamine vmt) võivad tulenevalt individuaalsest täitmiskavast olla küll ennetähtaegse vabanemise eelduseks, kuid ennetähtaegsest vabastamisest keeldumine ei saa olla lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise aluseks. Tuleb nentida, et vangla direktor ei ole kasutanud oma õigust kaalutleda õigusaktides ja õigusteoorias toodud eesmärkidest lähtuvalt. Seega on antud haldusakt õigusvastane.

Ämari Vangla direktori 30.12.2003 aasta käskkirjaga nr 271 keelduti kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu lubamisest. Keeldumise õigusliku alusena on toodud VSE § 83 lõikes 3^1 toodud alus, mille kohaselt keeldutakse kinnipeetavale väljasõidu lubamisest, kui kinnipeetav omab kehtivat distsiplinaarkaristust. Vangla direktor on õigusakti sätet vääralt mõistnud. Nimelt sätestatakse VSE § 83 lõikes 3^1, et vangla direktor võib loa andmisest keelduda, kui kinnipeetavale kohaldatud distsiplinaarkaristus kehtib. Seega on vangla direktoril ikkagi kaalutlusõigus. Direktor ei ole käskkirjas välja toonud, millised on kaalutlused, millest lähtuvalt ei või kinnipeetavale väljasõitu lubada. Direktori poolt ümber sõnastatud keeldumise aluseks oleva sätte sõnastus annab alust oletada, et direktor ei ole antud juhul kaalutlusõigust üldse kasutanudki. See on aga kaalutlusõiguse rikkumine (vt eespool). Seega on käskkiri õigusvastane.

2004 aastal esitasid Ämari Vangla kinnipeetavad 391 lühiajalise väljasõidu taotlust. Neist rahuldati 194 ja jäeti rahuldamata 197. Keelduti 50, 3 % juhtudel. See on kõige väiksem keeldumiste protsent vaadeldavate aastate lõikes.

Ämari Vangla direktori 28.04.2004 aasta käskkirjaga nr 109 võimaldati kinnipeetavale lühiajaline väljasõit. Käskkirjas on toodud õiguslik alus, kuid faktiline põhjendus on puudulik. Nimelt on direktor põhjendanud, et väljasõit on vajalik kinnipeetava resotsialiseerimiseks ja ennetähtaegseks vabanemiseks. Sellest ei nähtu, milline kinnipeetava poolt väljasõiduplaanis välja toodud tegevus taotletud eesmärgile kaasa aitaks.

Ämari Vangla direktori 31.08.2004 aasta käskkirjaga nr 266 oli keeldutud kinnipeetavale väljasõidu lubamisest. Käskkirjas on toodud selge ja põhjalik loetelu keeldumise õiguslikest alustest (väljavõte nii vangistusseaduse kui ka sisekorraeeskirja vastavatest

paragrahvidest). Kaalutustena on vangla direktor välja toonud selle, et kuna kinnipeetavat on mitmel korral vanglas viibides distsiplinaarkorras karistatud. Vaatamata sellele, et kehtivad karistused kinnipeetaval puuduvad, ei saa teda väljasõidule lubada. Samuti lisab direktor, et kinnipeetavat on korduvalt karistatud vabadusekaotusliku karistusega. Millist õiguslikku tähendust vangla direktor sellele faktile omistab, käskkirjast ei nähtu. Ka on direktor viidanud, et väljasõiduplaan ei ole piisavalt põhjendatud. Väljasõidu keeldumise õigusliku alusena toob direktor resolutsioonis välja VSE § 84 punktis 4 toodud aluse, mille kohaselt võib direktor keelduda väljasõidu lubamisest, kui tal on muul põhjusel alust arvata, et väljasõit on vastuolus vabadusekaotuse täideviimise eesmärkidega. VSE § 79 lõike 2 kohaselt peab kinnipeetav väljasõiduplaani koostama sotsiaaltöötaja abiga. Seega peab sotsiaaltöötaja tagama selle, et nii väljasõiduplaan ja ka taotlus oleksid piisavalt põhjendatud. Väljasõiduplaani ja taotlust ei saa eraldi dokumentidena vaadelda, sest nad moodustavad ühtse terviku. Kui kinnipeetaval tekib raskusi väljasõiduplaani või taotluse koostamisega, peab vangla kinnipeetavat igakülgselt abistama. Sellist võimalust, et väljasõiduplaan või taotlus ei ole piisavalt põhjendatud, ei tohiks tekkida, sest niipea, kui vangla direktor toob ära keeldumise alusena taotluse puudused, viitab see üheselt ka vangla tegemata või lohakalt tehtud tööle. Samuti ei tohiks vangla direktor kaalutluse alustena käskkirja kanda mistahes andmeid. See, et kinnipeetaval on mitmeid kehtivuse kaotanud distsiplinaarkaristusi, ei oma õiguslikult mingit tähendust, sest VSE § 83 p 3^1 kohaselt võib keeldumise aluseks olla üksnes kehtiv distsiplinaarkaristus. Taotluse põhjenduses on kinnipeetav välja toonud selle, et soovib lühiajalise väljasõidu raames külastada oma sõpra, kellega koos on plaanis sõita Sillamäele ja töökohta otsida. Väljasõiduplaanis täpsustab kinnipeetav, et ta on Sillamäel enne 3 aastat töötanud ja plaanib pärast vabanemist sinna tagasi minna ning selleks oleks tarvis seal töökoht leida. Erinevate vanglaametnike kooskõlastuslehelt nähtub, et lisaks inspektor-kontaktisiku ja julgeolekutöötaja eitavale seisukohale, on oma eitavat seisukohta väljendanud ka sotsiaaltöötaja. Oma otsust on põhjendanud üksnes inspektor-kontaktisik, kes leiab, et taotlus ei vasta nõuetele. Äärmiselt huvitav seisukoht. Kui kontaktisik märkas, et taotlus ei vasta nõuetele, oleks olnud tema kohustus sellele viidata ja igakülgselt kinnipeetavat aidata taotluse vastavusse õigusaktidega vastavusse viimisega. Samas ei anna keeldumise haldusakt kinnipeetavale piisavalt teavet selle kohta, milles taotluse põhjendamatus või mittevastavus seisneb. See võib omakorda raskendada kinnipeetava võimalust antud haldusakti vaidlustada, kuna

kinnipeetav lihtsalt ei tea, millisele vorminõuetele mittevastavusele direktor viitab. Kinnipeetavale on käskkirja allkirja vastu tutvustatud.

Ämari Vangla direktori 27.05.2004 aasta käskkirjaga nr 143 oli keeldutud kinnipeetavale väljasõidu võimaldamisest. Keeldumise aluseks on direktor toonud VSE § 83 lõikes 4 toodud aluse, mille kohaselt võib kinnipeetavale väljasõidu lubamisest keelduda, kui direktoril on alust arvata, et väljasõit on vastuolus vangistuse täideviimise eesmärkidega. Direktor ei ole oma otsuses sedastanud, millisel põhjusel peab ta vajalikuks väljasõidu lubamisest keelduda. See annab alust oletada, et direktor ei ole otsust kaalutlenud, mis omakorda viitab sellele, et haldusakt on õigusvastane. Väljasõidu taotluses on kinnipeetav põhjendanud, et soovib väljasõidu raames töökohta otsida ja lahendada eluasemega seonduvaid küsimusi, mille lahendamine parandaks tema väljavaateid saada ennetähtaegselt vanglast vabaks. Samuti tahab kinnipeetav suhelda oma perekonnaga. Väljasõiduplaanis on kinnipeetav kirjeldanud, milliste tegevustega ta soovib lühiajalise väljasõidu raames tegeleda. On huvitav märkida, et kooskõlastuslehel on kontaktisik, julgeolekutöötaja ja sotsiaaltöötaja avaldanud oma toetust lühiajalise väljasõidu toimumisele. Ja ometi on vangla direktor keeldunud lühiajalisele väljasõidule lubamisest. Kinnipeetavale on antud käskkirja allkirja vastu tutvustatud.

Ämari Vangla direktori 27.09.2004 käskkirjaga nr 308 oli keeldutud kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest. Keeldumise alusena on direktor märkinud, et lühiajalist väljasõitu ei saa võimaldada, kuna kinnipeetav omab kehtivat distsiplinaarkaristust. Vangla direktor ei ole aga sedastanud, miks ta peab antud distsiplinaarkaristust nii oluliseks, et mitte võimaldada kinnipeetavale lühiajalist väljasõitu. Seega on direktor jätnud kasutamata oma kaalutlusõiguse või vähemalt ei ole ta oma argumentatsiooni kirja pannud. Taotlusest nähtub, et kinnipeetaval oli soov lühiajalist väljasõitu saada töökoha otsimiseks ja oma pereprobleemide lahendamiseks. Väljasõiduplaanis on kinnipeetav välja toonud konkreetsed tegevused kuupäevalise täpsusega. Ühe tegevusena on väljasõiduplaanis toodud ka töökoha otsimine. Kinnipeetavale on käskkirja allkirja vastu tutvustatud.

2005 aastal esitasid Ämari Vangla kinnipeetavad 205 lühiajalise väljasõidu taotlust. Taotlusi rahuldati 54 ja rahuldamisest keelduti 151 korral. Keeldumise protsent oli sellel aastal vaadeldavatest aastatest kõige kõrgem, tervelt 73, 7 %.

Ämari Vangla direktori 31.04.2005 aasta käskkirjaga nr 126 on lubatud kinnipeetav väljasõidule. Käskkirjas on toodud õiguslik alus ja vaidlustamisviide on korrektne. Samas on faktiline alus jällegi puudulik. Kinnipeetav on väljasõidutaotluses kirjutanud, et soovib väljasõitu seoses töökoha otsimisega ja pereprobleemide lahendamisega, mis mõlemad parandaksid tema väljavaateid saada ennetähtaegselt vabastatud.

Ämari Vangla direktori 08.06.2005 aasta käskkirjaga nr 241 on kinnipeetav lubatud lühiajalisele väljasõidule. Käskkirjas on toodud õiguslik ja faktiline alus. Seega on käskkiri õiguspärane. Samuti on võimaldatud kinnipeetavatele väljasõitu Ämari Vangla 07.09.2005 aasta käskkirjaga nr 379 ja 30.11.2005 aasta käskkirjaga nr 482. Mõlemad käskkirjad vastavad haldusmenetluse seaduse nõuetele. Väljasõiduplaanides ja taotlustes on kinnipeetavad sarnaselt sedastanud, et soovivad väljasõitu seoses töökoha otsimisega ja perekonnaprobleemide lahendamisega. Samuti on kinnipeetavad lisanud, et väljasõidul plaanitud tegevuste elluviimine parandaks nende väljavaateid ennetähtaegselt vabaneda.

Ämari Vangla direktori 28.02.2005 aasta käskkirjaga nr 85 ja 02.06.2005 aasta käskkirjaga nr 227 on kinnipeetavatele keeldutud väljasõidu lubamisest. On näha, et vangla on oma praktikat mõnevõrra muutnud. Nimelt on kasutusele võetud suhteliselt standardsed blanketid, mille peale on trükitud vangistusseaduse ja vangla sisekorraeeskirja väljasõitu puudutav regulatsioon. Samas tuleb väita, et see ei anna alust oletada, nagu vangla direktor oleks kaalunud põhjalikumalt antud otsuseid. Käskkirja resolutiivosast nähtub, et vangla direktor ei ole piisavalt oma otsust piisavalt kaalunud ja toonud välja asja otsustamisel olulised asjaolud.

2006 aastal esitasid Ämari Vangla kinnipeetavat 216 lühiajalise väljasõidu taotlust. Nendest rahuldati 89 ja väljasõidust keelduti 127 korral. Keeldumiste protsent oli 58, 8 %. Nagu näha on keeldumise protsent oluliselt vähenenud võrreldes aastaga 2005 (73, 7%). Vahe on lausa 14, 9 %. Nii suurt muutust ei ole minu poolt uuritud aastate lõikes enne olnud.

Ämari Vangla direktori 30.05.2006 aasta käskkirjaga nr 167; 30.01.2006 aasta käskkirjaga nr 43; 26.09.2006 käskkirjaga nr 315; 28.12.2006 käskkirjaga nr 412 ja 29.10.2006 käskkirjaga nr 380 on kinnipeetavatele lubatud lühiajaline väljasõit. Käskkirjad vastavad haldusmenetluse seaduses toodud nõuetele. Samuti on näha, et kasutusele on võetud taotluse rahuldamise blankett, millele on kantud asjakohaste õigusaktide regulatsioon ja toodud on ka faktilised asjaolud.

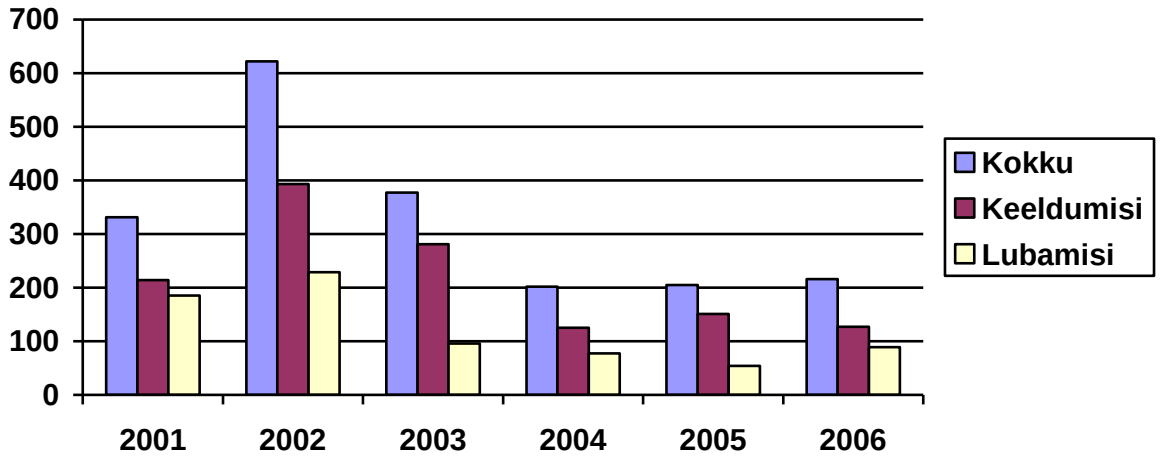

Joonis 1 Kinnipeetavate poolt esitatud taotluste rahuldamine ja rahuldamisest keeldumine

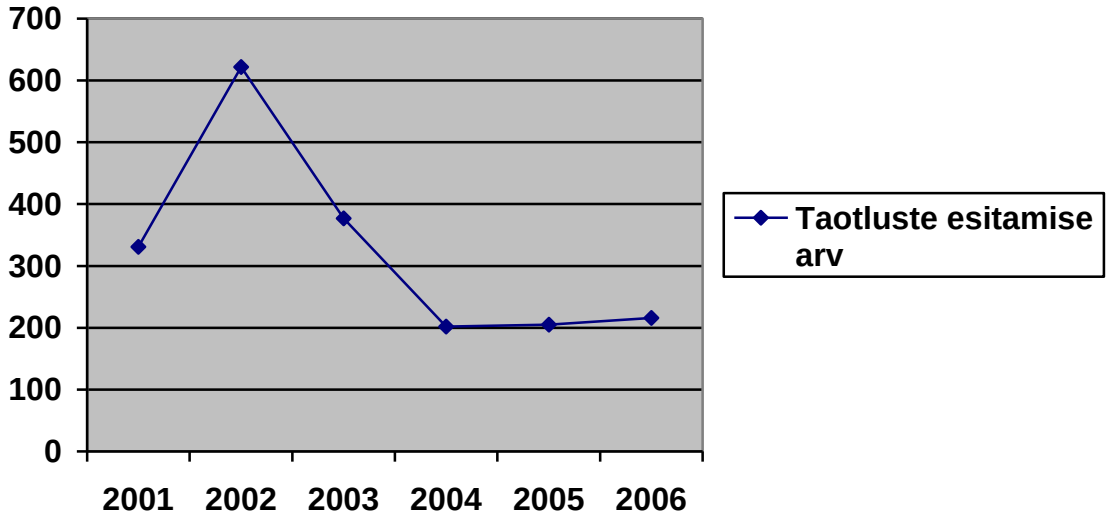

Joonis 2 Kinnipeetavate poolt esitatud taotluste arv aastate vältel

3.4 Järeldused ja ettepanekud

Uuringust ilmnes, et direktori koostatud käskkirjad, olgu nendeks siis keeldumine lühiajalise väljasõidu loa andmisest või lühiajalise väljasõidu loa andmine, ei vasta valdavas osas haldusmenetluse seaduses kehtestatud nõuetele. Enne haldusmenetluse seaduse jõustumist 01.01.2002 kasutati kollektiivseid lubamise ja keeldumise käskkirju, milles ei olnud toodud ära täpset õiguslikku alust ja faktiline alus puudus täielikult. Pärast haldusmenetluse seaduse jõustumist kasutati esimeses kvartalis samuti kollektiivseid käekkirju, mis ei vastanud haldusmenetluse seaduse nõuetele. Esimene käskkiri, mis uuringus vaatluse alla võetud käskkirjadest oli nii vormiliselt kui ka materiaalselt õiguspärane, anti välja ligikaudu kolm aastat pärast haldusmenetluse seaduse jõustumist. Kuid ka hilisemalt (aastatel 2005 ja 2006) on direktor lühiajalisele väljasõidule lubanud või sellest keeldunud õigusvastaste käskkirjadega.

1. Järeldus: suurem osa vangla direktori poolt antud lühiajalise väljasõidu lubamise või sellest keeldumise käskkirjadest on õigusvastased just haldusakti kehtivuse eelduste tõttu. Kõige tihedamini esineb kaalutlusvigu või haldusakti õiguspärasuse eelduste rikkumist just faktiliste asjaolude väljatoomata jätmise tõttu.

   Ettepanek: viia läbi vangla juhtkonnale haldusõiguse alane täiendkoolitus, mille käigus keskenduda haldusakti õiguspärasuse eelduste selgitamisele ja kaalutlusõiguse sisu ning ulatuse ja kohaldamise selgitamisele.

2. Järeldus: kinnipeetavate taotlustes ja väljasõiduplaanides esines vorminõuete rikkumisi, mistõttu kinnipeetavale ei võimaldatud lühiajalist väljasõitu.

   Ettepanek: viia läbi koolitus nii inspektor-kontaktisikutele kui ka sotsiaaltöötajatele, mille raames keskenduda kinnipeetavate poolt esitatavate taotluste ja väljasõiduplaanide koostamise formaalsetele ja materiaalsetele õiguspärasuse eeldustele. Inspektor-kontaktisiku ametijuhendisse sisse viia ühe ametiülesandena kontrollida kinnipeetavate poolt esitatavate taotluste vmt esitamise vastavust õigusaktides sätestatud nõuetele. Vajadusel peab inspektor-kontaktisik kinnipeetavat aitama. Sotsiaaltöötaja ametijuhendisse sisse viia ametikoha

ülesandena kontrollida ja vajadusel aidata kinnipeetavat nii väljasõidutaotluse kui ka väljasõiduplaani koostamisel. Kui antud ülesanded on ametijuhendis juba olemas, siis tagada tõhusam kontroll nende täitmise üle ja vajadusel oma tööülesandeid lohakalt täitvad ametnikud või teenistujad vastutusele võtta.

3. Järeldus: sarnaste taotluste ja väljasõiduplaanide esitamisel esines erinevaid tulemusi, kus ühe kinnipeetava puhul taotlus rahuldati, teise puhul mitte. Esines olukordi, kus keeldumise käskkirjast ei nähtunud, miks kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keelduti. Selline ebavõrdne kohtlemine võib viia vanglas sisepingete tekkimiseni, mida on võimalik vältida kinnipeetavatele lühiajaliste väljasõitude keeldumist paremini põhjendades.

   Ettepanek: sarnaseid taotlusi esitanud, kuid erinevaid lahendusi saanud kinnipeetavate puhul paremini põhjendada, miks ühele kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu lubamisest keelduti, samas kui teisele kinnipeetavale lühiajalist väljasõitu võimaldati.

KOKKUVÕTE

Lühiajalise väljasõidu institutsioon on Eesti kriminaaltäitevõiguses suhteliselt omapärane. Lühiajalise väljasõidu instituudi eesmärk on sarnane väljaspool vanglat eksistreeriva puhkusega (vt eespool). Üheks peamiseks eesmärgiks on kinnipeetavate stressi vähendamine keskkonnavahetuse läbi. Direktoril lasub suur vastutus seoses kinnipeetavale loa andmisega lahkuda ajutiselt kinnipidamiskohast. Oma otsuse ja võimalike tagajärgede kaalumiseks on direktorile jäetud laialdane kaalutlusõigus, mille raames peab direktor arvestama kõikide oluliste asjaoludega. Seadusandja on andnud direktorile suhteliselt hea vahendi kinnipeetavate käitumise kontrollimiseks. Samas ei saa direktor endale usaldatud õigust kuritarvitada: näiteks lühiajalise väljasõidu lubamisest keeldumisel nende kinnipeetavate puhul, kellel puuduvad tegelikud põhjused lühiajalise väljasõidu lubamisest keeldumiseks. Direktor ei saa teha suvaotsuseid, sest ta on siiski otseselt seotud riigivõimu teostamise põhimõtetega.

Lõputöö aluseks olev oletus, et vangla direktor keeldub õigusvastaselt kinnipeetavatele lühiajalise väljasõidu lubamisest ja vormistatud keelduv haldusakt on õigusvastane, leidis kinnitust. Suurem osa koostatud keeldumise või lubamise käskkirjadest olid ühel või teisel moel õigusvastased, seda kas haldusmenetluse seaduse kehtivuse nõuete rikkumise või kaalutlusõiguse väära kohaldamise tõttu.

Lõputöö eesmärgiks oli vältida võimalike tagasilöökide saabumist vangistuse täideviimisele just keeruliste ja aeganõudvate kohtuvaidluste läbi. Eesmärgi saavutamiseks tõi autor iga analüüsitud käskkirja juures välja selle õigusvastasust põhjustava asjaolu ja tegi konkreetseid ettepanekuid, kuidas järgmistel kordadel sellistest vigadest hoiduda.

РЕЗЮМЕ

ДАННАЯ ДИПЛОМНАЯ РАБОТА НАПИСАНА НА ТЕМУ “КРАТКОСРОЧНЫЕ ВЫЕЗДЫ ЗАКЛЮЧЕННЫХ НА ПРИМЕРЕ ТЮРЬМЫ ÄMARI“
В ДАННОЙ ДИПЛОМНОЙ РАБОТЕ 39 СТРАНИЦ.
ДИПЛОМНАЯ РАБОТА НАПИСАНА НА ЭСТОНСКОМ ЯЗЫКЕ. РЕЗЮМЕ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ НАПИСАНО НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ.
ДИПЛОМНАЯ РАБОТА РАЗДЕЛЕНА НА ГЛАВЫ И ПОДГЛАВЫ.
ДЛЯ НАПИСАНИЯ ДАННОЙ РАБОТЫ ИСПОЛЬЗОВАЛОСЬ 24 ИСТОЧНИКОВ И 1 ПРИЛОЖЕНИЕ.
ИСПОЛЬЗОВАННЫЕ В ДАННОЙ РАБОТЕ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ПРАВО ВЗВЕШИВАНИЯ, ГРАНИЦЫ ПРАВА ВЗВЕШИВАНИЯ, КРАТКОСРОЧНЫЙ ВЫЕЗД ЗАКЛЮЧЕННОГО.
В ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ ЧАСТИ РАБОТЫ ДАЕТСЯ ОБЗОР ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ГРАНИЦ ПРАВА ВЗВЕШИВАНИЯ И О ПРАВОМЕРНОМ ВЗВЕШИВАНИИ ИСПОЛЬЗУЯ РЕШЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО СУДА И ЛИТЕРАТУРУ О ТЕОРИИ ПРАВА.
ОБЪЕКТОМ ИССЛЕДОВАНИЯ ДИПЛОМНОЙ РАБОТЫ ЯВЛЯЕТСЯ ТЮРЬМА ÄMARI.
ЦЕЛЬЮ ДИПЛОМНОЙ РАБОТЫ ПРИВЕСТИ ПРАВОВЫЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ В СВЯЗИ С РАЗРЕШЕНИЕМ ИЛИ ОТКАЗОМ НА КРАТКОСРОЧНЫЙ ВЫЕЗД.
МЕТОДОМ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСПОЛЬЗОВАЛСЯ АНКЕТНЫЙ ОПРОС И АНАЛИЗ ДОКУМЕНТОВ И АНАЛИЗ СООТНОШЕНИЯ.

В РАМКАХ ДИПЛОМНОЙ РАБОТЫ АВТОР ПОСТАВИЛ ГИПОТЕЗУ, ЧТО ДИРЕКТОР ТЮРЬМЫ ПРОТИВОПРАВНО ОТКАЗЫВАЕТ ЗАКЛЮЧЕННЫМ В РАЗРЕШЕНИИ НА КРАТКОСРОЧНЫЙ ВЫЕЗД И ОФОРМЛЕННЫЕ АДМИНИСТРАТИВНЫЕ АКТЫ ПРОТИВОПРАВНЫЕ.

РЕЗУЛЬТАТ ИССЛЕДОВАНИЯ МОЖНО ИСПОЛЬЗОВАТЬ ВПОСЛЕДСТВИИ В ХОДЕ ПРАКТИКИ ПРИ ИЗБЕЖАНИИ ВОЗМОЖНЫХ ПРАВОВЫХ СООТНОШЕНИЙ.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud teaduskirjandus

1. Arnio, A. „Õiguse tõlgendamise teooria”. 1996. Õigusteabe As. Juura
2. Aedmaa,A.Lopman, E.Parrest,N. Pilving, I. Vene, E. „Haldusmenetluse käsiraamat” 2004 TÜ Kirjastus
3. Eesti Vabariigi põhiseadus .Komm.vln. Tallinn, 2002
4. Lehis, L. „Maksuõiguse põhimõtted” 1999 Juridica. nr 5
5. Merusk,K Administratsiooni diskretsioon ja selle kohtulik kontroll Juura, Õigusteabe AS, 1997
6. Maurer, H. „Haldusõiguse üldosa” 2004 Juura.
7. Narits, R. „Õiguse enstsüklopeedia.” 2002 Tallinn
8. Sootak, J. Pikamäe, P. “Kriminaaltäitevõigus.” 2001

Kasutatud normatiivaktid

9. Vangistusseadus
10. Haldusmenetluse seadus
11. Justiitsministri määrus nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri”
12. Eesti Vabariigi Põhiseadus
13. Justiitsministri määrus „Kinnipeetava individuaalse täitmiskava koostamise ja rakendamise juhend”

Kasutatud kohtulahendid

14. RKHK nr 3-3-1-49-02
15. RKHK nr 3-3-1-62-02
16. RKKK nr 3-4-1-6-00
17. RKHK nr 3-4-1-9-04

18. RKHK nr 3-4-1-2-05
19. RKKK nr 3-3-1-16-03
20. RKHK nr 3-3-1-65-06
21. RKHK nr 3-3-1-59-06
22. RKHK nr 3-3-1-54-03

Kasutatud muud allikad

23. Ämari Vangla direktori käskkirjad lühiajalise väljasõidu taotluste rahuldamise või rahuldamata jätmise kohta aastatel 2001—2006.
24. Ämari Vangla kinnipeetavate poolt esitatud väljasõidu taotlused ja väljasõiduplaanid aastatel 2003—2006

Lisa 1

Ankeet

Tere!

Olen Siseakadeemia üliõpilane ja palun Teie abi oma lõputöö tegemiseks. Viin läbi uurimust Ämari Vangla kinnipeetavate lühiajaliste väljasõitude taotluste menetlemisest ning seoses sellega esile kerkivatest võimalikest probleemidest.

Palun Teil täita ankeet, mille abil loodan leida elluviidavaid mõtteid nimetatud probleemide lahendamiseks. Vastused on anonüümsed ning Teie konfidentsiaalsus tagatud.

Ette tänades ja head vastamist soovides!

1. Käesolevaks ajaks olete oma karistusest kandnud ……. (*kirjutage punktiirjoonele kantud viibitud karistusaeg*)

2. Lühiajalist väljasõitu olete taotlenud: (*vastamiseks tehke sobiliku vastusevariandi ees seisvale numbrile ring ümber*)

2.1. 1-2 korda

2.2. 2-4 korda

2.3. 5-10 korda

3. Esimest korda taotlesin lühiajalist väljasõitu ……..*(kui kaua, periood).* Luba lühiajaliseks väljasõiduks olete saanud: (*vastamiseks tehke sobiliku vastusevariandi ees seisvale numbrile ring ümber*)

3.1. 1 kord

3.2. 2-3 korda

3.3. üle 3 korra

4. Kui teie lühiajalise väljasõidu taotlus ei rahuldatud, kas Teile põhjendati keeldumine piisavalt teie arvates? (*vastamiseks tehke sobilike vastusevariantide ees seisvatele numbritele ring ümber; sobiva mitteleidmisel lisage oma arvamus punktiirjoonele)*

4.1 Jah

4.2 EI

4.3 Muud võimalused

……

……

……

……

5. Kui lühiajalise väljasõidu taotlus ei olnud rahuldatud, Kas kaebasite esitasite kaebuse Vangla direktori käskkirja peale, millega jäeti Teie taotlus rahuldamata? (*vastamiseks tehke sobilike vastusevariantide ees seisvatele numbritele ring ümber; sobiva mitteleidmisel lisage oma arvamus punktiirjoonele)*

5.1 Ei

5.2 Jah

5.3 Muud võimalused

……

……

……

……

6. Kas Teie arvates oli lühiajalise väljasõidu keeldumine õiglane? (*vastamiseks tehke sobilike vastusevariantide ees seisvatele numbritele ring ümber; sobiva mitteleidmisel lisage oma arvamus punktiirjoonele)*

6.1 Ei

6.2 Jah

6.3 Muud võimalused

……

……

……

Tänan, et leidsite võimaluse ankeetküsimustele vastamiseks